

ZÁPIS

Student: Petr Šimák
Datum narození: 31. 3. 1983
ID studia: 257058
Studijní program: Filologie
Studijní obor: Slovanské literatury
Název práce: „Specifika ruské fenomenologie a její význam pro interpretaci literárního textu“
Jazyk práce: čeština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: prof. PhDr. Vladimír Svatoň, CSc.
Oponenti: Mgr. Richard Müller, Ph.D.
doc. PhDr. Josef Dohnal, CSc.
Datum obhajoby: 19. 7. 2016
Místo obhajoby: UK FF v Praze, nám. J. Palacha 2, Praha 1, místnost č. 317
Termín: opravný
Předseda komise: doc. PhDr. Helena Ulbrechtová, Ph.D.

Začátek obhajoby byl posunut proto, že člen komise prof. Pechal nestihl potřebný vlak.

13:27 Předsedkyně komise doc. Ulbrechtová zahájila obhajobu, poděkovala přítomným, představila sebe a přítomné členy komise doc. Jensterle-Doležalovou, doc. Jedličkovou, prof. Pechala, doc. Vorla, školitele prof. Svatoňe a oponenty doc. Dohnala a dr. Müllera. Požádala o dodržování časových rámců oficiální části (4 vystoupení po 15-20 min.). Přítomným pak představila doktoranda.

13:30 Školitel prof. Svatoň ocenil, že doktorand měl od začátku o své práci jasno. Jde o téma vybočující ze současných literárněvědných přístupů. Poté přečetl svůj posudek. Zdůraznil, že doktorand při své koncepci fenomenologického čtení uměleckého textu vycházel rovněž z teorií P. Ricoeura, H.-G. Gadamera, J. Patočky. Jako pokračovatel P. Blažíčka je kritický k současné literárněvědné praxi. Šimákova práce není ojedinělá, navazuje mj. na americkou Novou kritiku, na francouzskou filozofii jazyka, odkazuje na práce T. Koblížka. Práce byla inspirována uvažováním o individuálním, nestandardním, o Mukařovského sémantickém gestu. Klíčovými pojmy autorova výkladu jsou zjevování, situovanost a atmosféra. Ke kladům práce patří interpretační příklady. Hledání linie ruského myšlení inspirovaného fenomenologií vyžadovalo důkladnou znalost ruského kontextu. Ruské sblížení s fenomenologií dosud nebylo adekvátně zpracováno filozoficky. Doktorand přečetl obsáhlou literaturu, včetně náročných filozofických textů a měl odvalu k prosazení vlastních tezí.

Závěr: školitel prof. Svatoň je přesvědčen, že dizertace má být připuštěna k obhajobě a autorovi má být přiznán titul Ph.D.

13:40 Doktorand Mgr. Šimák uvedl, soudí, že literární věda pracuje jen s generalizovaným významem textu, buduje řídící, organizující, srovnávající, abstraktní systémy. Z jejího požadavku objektivit vyplývá metoda kauzálního, chronologického přístupu k dílům. Doktoranda zajímal proces čtení a možnost smysluplného popisu světa uměleckých děl. Chtěl v díle sledovat postupný proces, v němž se ustaluje smysl textu. Ve světě textu se setkáváme se smyslem, jehož zdroje neleží mimo text. To znamená, že text má svůj vlastní význam, což doktorand chtěl ukázat na svých interpretacích. V textu se postupně ustaluje vlastní horizont, který nově vyjevuje předmětnosti. To by měl interpret popsat už v této předvědecké fázi, dále je otázka, jak se rodí generalizovaný význam. Např. proč některé jevy považujeme za romantické. Tak docházíme k pojmům z druhé strany.

Doktorandovým záměrem nebylo odstranit zobecňování a třídění literární vědy, ale pouze poukázat na to, že zobecňující metody mají své předvědecké podloží. Je třeba reflektovat primární zkušenost, na jejímž základě byly texty vytvořeny. Snaží se vyložit základní pojem rozumění. Oponenti se v posudcích ptali, koho se týká situovanost, zda autora, čtenáře, vypravěče atd. Nejde ani o subjekt autora, ani o čtenáře ani o reálný svět. Jde o proces, v němž se čtenář stýká se světem textu. Přitom se ruší dichotomie. Rozumění je tím, co nechává věci zjevovat s vědomím předpokladů vlastního vnímání. Fenomenologická interpretace neznamena očistění textů od historických, literárních aj. kontextů, ale ukázat vlastní zkušenost interpreta, držet se vlastních hranic textu. Úkolem literárního vědce je rovněž vnést osobní porozumění svébytnému významu.

Doktorand se k ruské fenomenologii dostal přes Golosovkerovu Logiku mýtu – autor jako klasický filolog tvrdil, že mýtus není historický fakt, ale specifická možnost jak rozumět světu. Považoval za vhodné třídění mýtů a všiml si také, jak je může využít interpret. Mýtus se vzpírá vědeckému pohledu, čtenář se do něj musí ponořit. Toto myšlení doktorandovi připomněl zajímavý motiv ruského myšlení, a to očisty. Ta byla prosazována proti zátěži výkladových schémat carismu a pravoslaví, šlo o očistu mravní, o snahy nazřít věci v jejich originalitě. V 10. a 20. letech se v Rusku formovaly silné literárněvědné školy, které byly inspirovány fenomenologií. Ruským přínosem k fenomenologii je vnitřní forma slova (Špet) – akcent na pocitovou, subjektivní složku významu slova, návrat pojmů zkušenost a atmosféra do literární vědy. Dále je přínosem ruská fenomenologická kritika vědeckých pojmů (realismus, romantismus apod.).

13:55 Oponent doc. Dohnal se zaměřil se spíše na pasáže dopracované po minulé obhajobě. Má pocit, že název ne vždy odpovídá obsahu, což je věc formální. Problémy vidí v termínech předmětnost a situovanost – jsou u nich nedořečenosti a nedodefinovanosti. Směřování doktoranda chápe, ale nedokáže si

představit, že se čtenář při četbě textu může od všeho oprostít. Bez předchozí zkušenosti lze text interpretovat text různými způsoby. Dále předložil pět bodů:

- 1) práce předčí jiné, zejména rozsáhlou prací s texty,
- 2) pokouší se o vlastní teze, i když ho to často vede do slepé uličky,
- 3) jeho interpretace konkrétních děl jeho teze spíše vyvracejí, než potvrzují,
- 4) přes nesouhlas s mnoha názory oponent hájí svobodu myšlení,
- 5) doktorand ze z první obhajoby poučil, na připomínky reagoval.

Oponent práci doporučuje k obhajobě.

14:04 Oponent dr. Müller cítí doktorandovo nesrozumění s literární vědou, o níž má fantomatickou představu. V druhé verzi je paušalizujících a odmítavých výroků méně, nicméně tvoří půdorys práce. Při interpretaci se nelze obejít bez historických poznatků a bez procesu abstrakce. Oponent položil tyto otázky:

- 1) existuje nějaký pozitivní vztah mezi Šimákovou fenomenologickou interpretací a literární historií a jaký,
- 2) může se první čtení stát kontextem pro čtení druhé, proměňuje se při dalších čteních zjevování se předmětností? Umožňuje doktorandova koncepce proces významového sjednocení?
- 3) jak doktorand chápe mimotextové poznatky, uvedeny příklady,
- 4) jaký je vztah situujících předmětností k aktu vyprávění? Doktorand pojímá vypravěče jako subjekt, což je v rozporu se zjevujícími se předmětností.

Na závěr oponent dr. Müller sdělil, že podle jeho názoru je práce na hranici, chápe pohled, který ji hodnotí jako přijatelnou, ale v práci jsou rozpory, které ji rozklížují. Přiklání se spíše k názoru, že práce by obhájena být neměla, ale připouští diskuzi o ní.

14:12 Doktorand reagoval na oponenta doc. Dohnala:

Souhlasí, že do procesu rozumění předzkušenost vstupuje, ale ty texty, s nimiž pracoval, jsou srozumitelné i bez historického kontextu, mají vlastní nosnost. Např. V. Šalamov je konvenčně považován za gulagového autora, ale jeho velikost je v hloubce a nekonvenčnosti zobrazení gulagu, kterou vyjevuje samotný text, tím se literární historie obvykle nezabývá. Na konferenci o Šalamovi vidíme jen vnější aspekty Šalamovy činnosti, kdežto fenomenologie klade jiný akcent. Doktorand nikdy netvrdil, že předzkušenost text neformuje, ale je třeba se pokusit nechat vyvstat věcem textu i bez primárního přihlídnutí ke zkušenosti. Poděkoval za gentlemanský postoj doc. Dohnala, připouštějícího i jiné názory.

14:22 Doktorand se vyjádřil k posudku dr. Mülera. Otázky, které mu položil, si fenomenologie neklade a doktorand neví, proč by na ně měl odpovídat. Povaha dotazů oponenta do diskuse vnáší nekompatibilní koncepty a pojmy, navíc oponent neumí rusky a nezná potřebné texty.

14:24 Předsedy doc. Ulbrechtová doktoranda požádala, aby se vyhnul osobní předpojatosti a věcně reagoval na dotazy.

14:24 Doktorand má pocit, že ho oponent mentoruje. Odmítl, že by odsuzoval literární vědu a považoval ji za fantomatickou. Připouští, že literární věda musí být závislá na abstrakci, třídění, srovnání, ale její vědecké termíny musejí být zpětně prověřovány při interpretaci. Otázku prvního a druhého čtení ruská fenomenologie nezkoumá, stejně tak nepracuje s aktem vypravěče.

14:30 Oponent dr. Müller upozornil, že v práci se pojímá vypravěč jako subjekt, který může být spolehlivý i nespolehlivý. Doktorand citoval příslušnou pasáž, kde se vzdává soudu o spolehlivosti či nespolehlivosti vypravěče a vytkl oponentovi, že na danou problematiku není odborníkem.

14:32 Předsedkyně doc. Ulbrechtová napomenula doktoranda, aby neposuzoval relevanci dotazů a dala opět slovo oponentům.

14:32 Oponent dr. Müller nehodlá reagovat na osobní invectivy, úkolem doktoranda není posuzovat odbornost oponentů, invectivy svědčí o úrovni jeho myšlení.

14:33 Předsedkyně doc. Ulbrechtová požádala o věcné jednání.

Oponent dr. Müller konstatoval, že doktorand neodpověděl na jeho otázky a doplnil otázku na Ricoeurův Čas a vyprávění. Doktorand odpověděl, že problematikou P. Ricoeura se nezabýval. Oponent znovu chtěl slyšet odpověď na otázku, jak se interpretace stává součástí literárních dějin. Doktorand odpověděl, že poskytuje kritiku pojmů, které jsou používány. Oponent je toho názoru, že doktorand si vytváří pro svou kritiku literární vědy snadné terče, ale přechod k fenomenologii tím nezdůvodňuje

14:37 Oponent doc. Dohnal se domnívá, že doktorand srovnává nesouměřitelné. Jsou otázky, kterými se fenomenologie jako věda zabývat musí. Je třeba zohledňovat nejen historickou, ale i literární, jazykovou aj. předzkušenost, jinak není možné text interpretovat. Nesouhlasí s útoky na kolegu oponenta dr. Müllera.

14:43 Doktoranda útoky mrzí. Rozpor mezi interpretací a literární historií nezdůrazňuje, jde mu o dialog, polemiku, obohacení.

Oponent doc. Dohnal neměl pocit, že doktorandovi jde o dialog, spíše je jednostranný.

Oponent dr. Müller soudí, že doktorand prokazuje jen povšechnou či zprostředkovanou znalost Husserla, vychází ze sekundárních pramenů.

14:48 Předsedkyně doc. Ulbrechtová – uzavřela část posudků a zahájila diskusi. Sama doporučuje věnovat pozornost současné německé literární vědě, která usiluje o interdisciplinární přístup propojující filozofii a literární vědu. Položila otázku, čím se liší ruští fenomenologové od německých.

14:52 Doktorand odpověděl, že všichni ruští fenomenologové jsou kritici Husserla, protože opomíjí komunikační funkci jazyka a jeho sociální užití. Jsou jím však inspirováni. Doc. Ulbrechtová kladně zmínila pokus o fenomenologickou

interpretaci textů Šalamova, avšak kontext je mnohem složitější, Šalamov chtěl primárně podat svědectví o utrpení v totalitním systému. Zeptala se, jak by se dal zhodnotit přínos ruské fenomenologie pro literární vědu, jak konkrétně ji využít. Doktorand odpověděl, že přínos je v kritice vědeckých pojmů

14:55 Doc. Vorel se domnívá, že otázky dr. Müllera byly relevantní, chtěl znát kontextové přesahy fenomenologie, doktorand si vzal široké téma, velké množství literatury, snažil se vtělit do malého prostoru, z toho plynou zjednodušení a nepřesnosti.

15:00 Doc. Jedličková se zeptala, zda je řeč o obvyklém čtenáři nebo o čtenáři jako odborném interpretovi. Doktorand odpověděl, že počítal s poučeným čtenářem. Doc. Jedličková se zeptala, zda fenomenologie a literární historie jsou kategorie stejného řádu. Doktorand odpověděl, že jsou, ale jsou v polemice, mají jiné důrazy. Doc. Jedličková poukázala na znění doktorandem interpretovaného textu, které doktorand opomněl.

15:15 Prof. Pechal ocenil, že doktorand chce zasáhnout živý smysl, odbourat balast, ale literární věda má různé podoby. Nelze interpretovat Šalamovu povídku jen z jedné scény. Doktorand odpověděl, že rozbor celé povídky by byl mnohem delší.

15:21 Doc. Jedličková se připojila – nelze vyvozovat obecné soudy z jedné scény povídky.

Podle Doc. Dohnala se význam se ustaluje v procesu. Roli vypravěče, autora atd. nelze opomíjet, fenomenologie se tím musí zabývat, jinak to redukcionisticky odbourává. Doktorand se domnívá, že i literární věda je redukcionistická. Doc. Dohnal se zeptal, která část literární vědy.

Prof. Pechal se zeptal, zda by doktorand mohl vzít zpět větu, že se fenomenologie určitými věcmi nezabývá. Doktorand odpověděl kladně. Stejně tak doc. Jedličková je názoru, že např. kategorii vypravěče nelze opomenout. Nad tím se pozastavila i doc. Jensterle-Doležalová.

Doc. Ulbrechtová se zeptala, zda se doktorand považuje spíše za filozofa či literárního vědce. Doktorand odpověděl, že filozofii nestudoval, je filolog a literární vědec.

Doc. Jedličková se zeptala na plány do budoucna. Doktorand odpověděl, že se bude literární diskusi snažit obohacovat, i když vidí negativní reakce.

Dr. Tomáš Koblížek upozornil, že doktorand postupoval v intencích fenomenologie a podobná kritika vůči ní zaznívala už od začátku.

15:34 Doc. Ulbrechtová uzavřela veřejnou část, všichni kromě komise, školitelů a oponentů opustili místnost. Skrutátorem byl jmenován doc. Dohnal, doc. Ulbrechtová rozdala hlasovací lístky, poučila komisi, že se nelze zdržet hlasování a o postupu zatrhávání lístků. V tajném hlasování byli 3 členové komise pro a 2 proti.

Obhajoba disertační práce byla klasifikována prospěl.

Jméno a podpis předsedy komise:

doc. PhDr. Helena Ulbrechtová, CSc.

Jméno a podpisy dalších členů komise:

doc. PhDr. Alenka Jensterle-Doležalová, CSc.

Zapisovatel: Mgr. Pavel Štoll, Ph.D.